

MIKROEKONOMIA

NJË VËSHTRIM I PËRGJITHSHËM MBI SHKENCËN EKONOMIKE

Alban Asllani, MSc, (PhD cand.)

Metodat e vlerësimit

Kollokviumi i parë:	45%
Kollokviumi i dytë:	45%
Pjesëmarrja në ligjërata dhe ushtrime:	10%

Studentët janë të obliguar të përcjellin me rregull ligjëratat dhe ushtrimet. Duhet të vijnë me kohë në mësim, të mbajnë qetësinë dhe të angazhohen aktivisht gjatë diskutimeve në ligjërata.

Cilat janë deget kryesore të Ekonomiksit?

Shkenca ekonomike ndahet në dy nensfera të gjera të cilat janë ngushte të nderlidhura në mënyrë të ngushtë, mirpo secila nga to i adreson çështjet e ndryshme ekonomike:

1.) MIKROEKONOMIA

2.) MAKROEKONOMIA

Çka studion Mikroekonomia?

4

- **Mikroekonomia** mirret me studimin se si familjet dhe kompanitë marrin vendime dhe si bashkeveprojnë në tregje.
- Mikroekonomia, ka për objekt studimi treguesit ekonomik në nivel të subjekteve ekonomike (kompanive), treguesit e brendshëm të një kompanie si:
  - të hyrat e ndërmarrjes,
  - kalkulimi i kostove të prodhimit të një produkti
  - investimet në pajisje të reja
  - cka duhet prodhuar; çfare produkti?
  - sa duhet prodhuar?
  - përcaktimi i çmimeve të një produkti
  - analiza e tregut dhe konkurrencës në treg
  - analiza e ofertës dhe kërkesës për një produkt/shërbim
  - Elasticiteti i kërkesës dhe ofertës
  - punësimi i punëtorëve dhe organizimi i brendshëm etj.

Çka studion Makroekonomia?

5

- **MAKROEKONOMIA** – mirret me studimin e dukurive ekonomike ni nivelin e pergjithshem duke perfshire inflacionin, papunesine dhe rritjen ekonomike.
- Makroekonomia, studion funksionimin e ekonomisë kombëtare në përgjithësi, duke analizuar treguesit globalë makroekonomikë në nivel te nje shteti, siç janë:
  - bruto produkti vendor (GDP),
  - Investimet ne ekonomie
  - Politika monetare dhe Sistemi bankar
  - Politika fiskale(tatimet)
  - kursimi,
  - eksporti,
  - importi,
  - punësimi dhe papunësia,
  - inflacioni etj.

Një vështrim i përgjithshëm mbi shkencën ekonomike

- **Kuptimi i ekonomiksit**
- **Kufiri i mundësive të prodhimit dhe kostoja oportune**
- **Pamje e përgjithshme e ekonomisë së tregut**
- **Përse është e nevojshme njohja e Ekonomiksit**
- **Metodologjia e shkencës ekonomike**

Kuptimi i ekonomiksit

- Ekonomiksi studjon anen ekonomike te jetes shoqerore, sjelljen e agjenteve ekonomik ne nje shoqeri, dhe kushtet ekonomike te bashkeveprimit te tyre.
- Agjentet ekonomik (vendimmarresit) jane:
  - Individid (familjet) – jane zoterues burimesh dhe konsumatore
  - firmat – eshte secila organizate e cila prodhon mallra ose ofron sherbime
  - Shteti – krijon rregullat e lojes ekonomike dhe mund te krijon mallra dhe ofroj sherbime, si dhe kohe pas kohe mund te nderhyje ne nje ekonomi per te miren e agjenteve ekonomik.

Kuptimi i ekonomiksit

- Ekonomiksi - studjon se si shoqeria administron burimet e saj te pakta.
  - Me fjale tjera - Si te administrohet ne menyre me eficiente me rezurset e limituara per te sjellur dobite maksimale.
- Ekonomiksi pra studjon procesin ekonomik te nje ekonomie, e cila eshte nderlidhja mes agjenteve ekonomik lidhur me burimet (rezurset), me prodhimin e mallrave dhe sherbimeve, kembimin, shperndarjen dhe konsumin e produkteve/mallrave per te sjellur dobi.

Ekonomistët besojnë se të gjitha shoqëritë përfshijnë përdorimin e inputeve për prodhimin e outputeve të mallrave / shërbimeve, që plotësojnë kërkesat e një individi (për dobi apo kënaqësinë e tyre)

Inputet > Prodhimi > Outputet e Mallrave / Shërbimet > Konsumi > Dobi

Burimet/Faktoret e prodhimit janë të limituar

- Toka
- Puna
- Kapitali

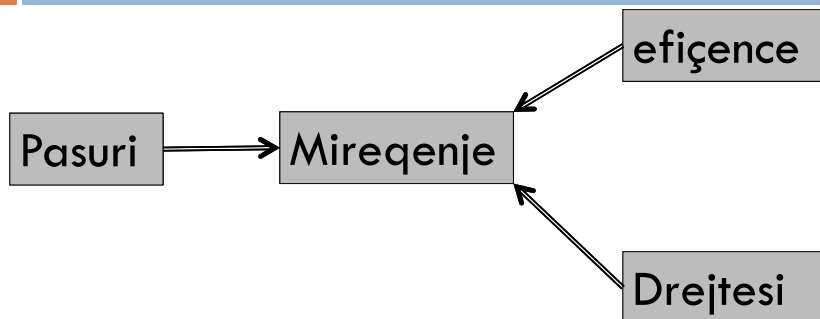
Ekonomistët besojnë që dobitë apo kënaqësia e një individi është e palimituar

Prandaj, problemi socio-ekonomik është: Ekzistojnë dëshira të pafundshme, por resurset për të kënaqur këto dëshira janë të limituara

Kuptimi i ekonomiksit

- **Koncepte të rëndësishme në Ekonomiks:**
  - **Pasuri** – pasuria e një vendi përbehet nga stoku i tij i mallrave dhe shërbimeve.
  - **Mireqenja** – I referohet kënaqësisë që një individ ose shoqëri mund të nxjerrin nga konsumi i pasurisë.
  - **Efienca** – ka të bëjë me nxjerrjen e një dobie ose kënaqësie maksimale të mundshme nga përdorimi i burimeve ekonomike.
  - **Drejtësia** – ka të bëjë me shpërndarjen e drejte të mallrave dhe shërbimeve midis grupeve të ndryshme shoqërore dhe individeve.
- Këto koncepte janë të ndërlidhura mes vete dhe mund të paraqiten në një grafikë.

Kuptimi i ekonomiksit

Kjo lidhje karakterizohet me një kontraditë mes nevojave të pakufizuara dhe në anën tjetër kufizimet ose rrallesitë apo pamjaftueshmëri të burimeve për plotësimin e këtyre nevojave.

Burimet ose Faktoret e Prodhimit

- Burimet mund të quhen edhe si faktoret e prodhimit apo resurset natyrore të cilat e mundësojnë procesin ekonomik.
- Faktoret e prodhimit kryesorë janë:
  1. **Toka** – pasuritë natyrore (toka bujqësore, truall ndërtimi, burimet e energjisë, mineralet, i gjithë mjedisi fizik të na rrethon)
  2. **Puna** – aftësia mendore dhe fizike të njerëzve për të punuar dhe koha në dispozicion për punë
  3. **Kapitali** – me këto kuptojmë vetëm kapitalin fizik dhe jo financiar, të tilla si: pajisjet, makineritë, ndërtesat, inventari, lenda e parë.

Dhe...

  4. **Aftësia Sipermarre** – talenti që kanë disa njerëz për organizimin e burimeve të tjera ekonomike si Puna, Toka, Kapitali për prodhimin e mallrave ose ofrimin e shërbimeve – si dhe kërkimin e mundësive të reja për biznes – dhe zhvillimin e metodave të reja për prodhim.

Burimet ose Faktoret e Prodhimit

- Faktoret e prodhimit lidhen ne procesin e prodhimit sipas parimeve te caktuara teknologjike
- Teknologjia i referohet aftesise dhe njohurise shkencore ne lidhje me perdorimin e inpueteve ose burimeve natyrore ne procesin ekonomik te prodhimit.
- Nje teknologji e avancuar mund te rrite produktivitetin – qe dmth rrite sasine e prodhimit per njesi te nje inputi.

Ligji i rrallesise dhe problemi ekonomik

- Faktoret e prodhimit jane te kufizuar per te plotesuar nevojat e pakufizuara.
  - Pra burimet jane te rralla ose te pamjaftueshme. Rrallesia, Pamjaftueshmeria.
- Ligji i rrallesise shpall se mallrat dhe sherbimet jane te rralla, te pamjaftueshem, sepse te pamjaftueshem jane edhe burimet per prodhimin e tyre sipas nevojave te njerezve per konsum.
- Ketu lind domosdoshmeria e Zgjedhjes mes mallrave dhe sherbimeve qe duhen prodhuar.

Ligji i rrallesise dhe problemi ekonomik

- Pershkak te kesaj rrallesie, pamjaftueshmerie kemi problemin ekonomik kryesore, ose problemin socio-ekonomik ne te gjitha shoqerite te cilat bejne pyetje se si te prodhet per nje mireqenje maksimale.
- **Pyetja është: Si mund shoqëria të përdorë inpuete / resurset e veta në mënyrën më të mirë të mundshme – ne menyre me efikase?**
  - Në këtë pikëpamje kryesore ekonomike, çdo shoqëri ka për të zgjedhur:
    - Çfare te prodhohet?
    - Si te prodhohet?
    - Sa te prodhohet?
    - Per ke te prodhohet?

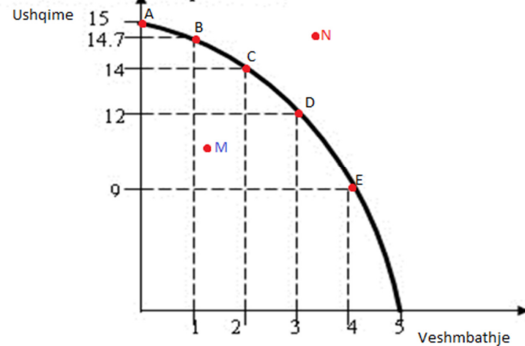
Kufiri i mundesive te prodhimit & kostoja oportune

- Problemi ekonomik me se miri mund te spjegohet me anen e kufirit te mundesive te prodhimit
- **Kufiri i mundesive te prodhimit shpreh kombinime te ndryshme te mallrave dhe sherbimeve qe mund te prodhoje nje vend gjate nje periudhe kohore, duke l perdorur te gjitha burimet ne dispozicion dhe teknikat me eficiente te prodhimit.**
- *Shembull: Nje shtet prodhon vetem dy mallra: Ushqime dhe Veshmbathje*

Kufiri i mundesive te prodhimit & kostoja oportune

Mundesite Alternative te Prodhitimit		
Mundesite	Veshmbathje (per milione njerez)	Ushqime (mije tone)
A	0	15
B	1	14.7
C	2	14
D	3	12
E	4	9
F	5	0
etj		

Kurba e mundësive të prodhimit.

Pika A deri E – përdorim maksimal të kapaciteteve prodhuese
 Pika M – burimet nuk përdoren plotësisht ose në mënyrë efikase
 Pika N – kombinim i paarritur

Kufiri i mundesive te prodhimit & kostoja oportune

- Kufiri i mundesive të prodhimit mund të ndryshojë dhe të zhvendoset në të majtë ose djathtë.
  - Kur laborja zhvendoset majtas kemi një ngushtim apo zvogëlim të mundësive prodhuese. P.sh. Korra të kqija për shkak të thatësirës.
  - Kur laborja zhvendoset djathtas kemi një rritje ekonomike si rezultat i përmirësimeve në teknologji që mund të rrisin produktivitetin, di dhe rritjet e burimeve ekonomike – tokës, popullsisë kapitalit dhe aftësive sipërmarrëse.

Kufiri i mundesive te prodhimit & kostoja oportune

- Kufiri i mundesive po na tregon që ne duhet të heqim dorë nga një prodhim për të prodhur më shumë nga një prodhim tjetër.
- Kostoja oportune pra paraqet heqjen dorë të sasive të prodhimit të një malli për të rritur sasinë e prodhimit të mallit tjetër.
- Kostoja oportune rrjedh nga rrallesia, pamjaftueshmëria e burimeve ekonomike dhe nevojat e domosdoshme që ne të bëjmë zgjedhje.
- Perderisa dëshirat dhe nevojat tona tejkalojnë burimet, atëherë secila zgjedhje, aktivitet ose veprim ynë shoqërohet nga një kosto oportune.

Problemi ekonomik në sisteme ekonomike

- Sistemet ekonomike dallojnë mes vete në atë se si ato mundohen të zgjedhin problemin ekonomik.
- Ekonomia e komanduar, e hapur dhe ekonomia e perzier janë tre sisteme ekonomike kryesore.
- Ekonomia e komanduar –
  - nderhyrje të shtetit – alokimi i burimeve ekonomike përcaktohet nga shteti apo qeveria,
  - ku shteti komandon firmat dhe individët që të ndjekin dhe realizojnë planin ekonomik.
  - Shteti përcakton se CKA, SI, SA dhe për KE të prodhohet.
  - Ky sistem është provuar dhe ka rezultuar si jo-eficient në aritjen e mirëqenjes maksimale dhe përdorimin e burimeve ekonomike.

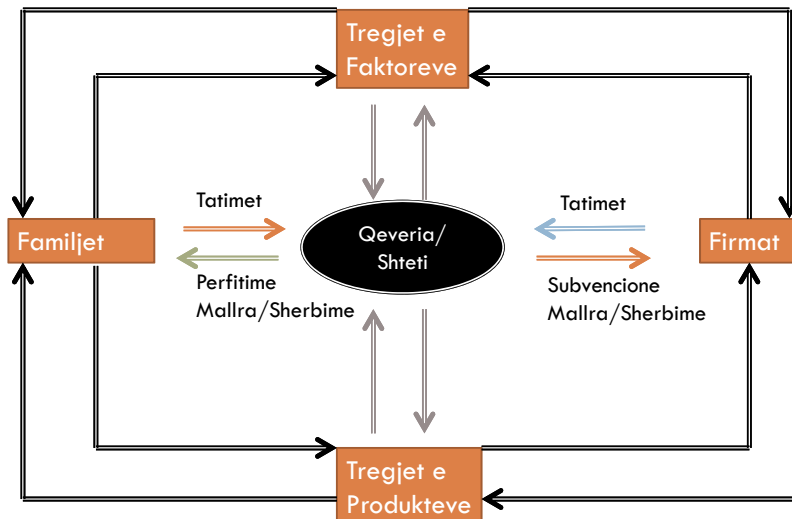
Problemi ekonomik ne sisteme ekonomike

- Ekonomia e tregut – ndryshe njihet edhe si ekonomia e hapur
  - Pavarësia e agjenteve ekonomik për të vendosur me veprimtarinë e tyre ekonomike, ku prona private është një rëndësi të veçantë.
  - këtu alokohen burimet ekonomike sipas mekanizmit të tregut – ku zgjedhjet behen sipas koordinimit të tregut ose në baze të sinjaleve të tregut
  - Tregu është një vend ku blihen dhe shiten mallrat ose një bashkëveprim mes blerësve dhe shitësve duke përcaktuar çmimin dhe sasinë në treg.
  - Në treg esenciale është paraqja, si mjet këmbimi dhe si masë e vlerës për llogaritjen e çmimit.
  - Çmimi është sinjal kryesor në këtë sistem të ekonomisë ngase bartë informacione tek individët, qeveria dhe firmat se cka, si, sa dhe për kë të prodhohet.
    - Çfare të prodhohet – prodhohen ato mallra të cilat kërkohen më së shumti
    - Si të prodhohet – përdorimi i metodave të cilat minimizojnë kostot dhe përballohet konkurrenca, dhe rritet fitimi
    - Për kë të prodhohet dhe sa të prodhohet – të prodhohet për ata individ të cilët zoterojnë më shumë faktore të prodhimit, sepse nga aty ata përfitojnë të ardhurat e tyre.

Problemi ekonomik ne sisteme ekonomike

- Ekonomia e perzier –
  - imperfeksione të tregut si papunesia, inflacioni, dhe zhvillimi i strukturave të ndryshme të tregut konkurrues e kanë bërë të nevojshme ndërhyrjen e shtetit në disa raste për të mirën e disa grupeve sociale të cilat kishin veshtirësi për të përballuar jetesën.
  - Në këtë sistem ekonomik qeveria ndërhyne në ekonominë e tregut me tre synime kryesore:
    1. Rritjen e efikasitetit – duke kufizuar format e konkurrencës
    2. Sigurimin e drejtësisë në shpërndarje – ndihma për të varfërit dhe grupeve tjera
    3. Stabilizimin e ekonomisë – duke zbutur luhatjet ciklike të ekonomisë – reduktimi i papunesisë, inflacionit dhe nxitja e rritjes ekonomike.

Ekonomia e perzier

Literatura

- Mançellari, Hadëri (2007), "Hyrje në Ekonomi" Pegi Tiranë; Kreu 1, faqe 1-23
- Mankiw & Taylor (2010), "Ekonomiksi" UET-Press UK; Kapitulli 1, faqe 39-114
- Ligjeratat dhe Ushtrimet